

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄԵՐ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Նիկողոս Սարափեանի «Վեցնեմի անտառ»ի
ֆրանսերեն թարգմանութեան առթիւ)*

Ատենէ մը ի վեր կը մտադրէի մեր նորագոյն թարգմանական գրականութեան իրականացումներէն ներշնչուած կարգ մը մտածումներ գրի առնել: Նախապէս ներկայացած պատեհութիւնները՝ դժբախտաբար չէի կրցած օգտագործել: Այժմ վերջապէս կ'իրականացնեմ ծրագիրս մէկ նոր իրականացման շնորհիւ, որ Նիկողոս Սարափեանի «Վեցնեմի անտառ» երկին ֆրանսերէն թարգմանութիւնն է, նուրբ հասկացողութեամբ կատարուած՝ Անահիտ Տրեգեանի կողմէ, հմտօրէն ներկայացուած Մարկ Նշանեանի նախաքանով, լոյս ընծայուած՝ Editions Parentheses-ի Collection Armenies շարքին մէջ:

Թարգմանական գրականութիւն: Ահա նիւզ մը որ տրամաբանօրէն՝ խոստմնալից ապագայ պէտք է ունենայ Սփիւոֆի մէջ:

Զեմ ակնարկեր օտար գրական երկերը հայերէնի վերծանելու գործունէութեան, որ Սփիւոֆի ներկայ իրականութեան մէջ գրեթէ չի կիրարկուիր դժբախտաբար: Անոր վերընծիւղումի բնական միջավայրը Հայաստանը միայն կրնայ ըլլալ՝ գրական կեանքի բազմակողմանի զարգացման

համար բնականոն պայմաններու ստեղծումէն ետք:

Խօսքը կը վերաբերի հայերէնէ դէպի օտար լեզու մը գրական վերծանումի նիւզին, որ միջազգային թէ ներազգային մակարդակներու վրայ չափազանց կարեւոր ազդակ մը կը հանդիսանայ: Մեր գրականութիւնը ոչ-հայ ընթերցողներուն ծանօթացնելու միակ միջոցը այս ըլլալէն զատ՝ իրատեսութիւնը կը պարտադրէ ընդունիլ, թէ սփիւոֆահայ նոր սերունդին մեծամասնութիւնը մեր գրականութեան հաղորդակից դարձնելու գլխաւոր միջոցը եւս այս մնացած է: Հանգամանք մը որ ուզենմ-չուզենմ առաւել եւս պիտի շեշտուի տարիներու ընթացքին: Բնաւ պիտի չուզէի, որ այս իրատես հաստատումը ընկալուէր որպէս գուրգուրանքի նուագում հանդէպ հայագիր հեղինակներուն:

Որքան ալ գօտեպնդիչ ըլլայ Սփիւոֆի մէջ հայկական նախակրթարաններու եւ միջնակարգ վարժարաններու գոյութիւնը, իրականութիւնը այն է, որ այս հաստատութիւններու մեծամասնութեան ներս հայերէնը կ'ուսուցանուի որպէս երկրորդ լեզու: Անոնց ծրագիրները ինչքան ալ ընդգրկեն

հայ գրականութեան ընդհանուր ծանօթացումը եւ որոշ թիով երկերու ընթերցումը, շրջանաւարտներու կարեւոր մեծամասնութեան մը համար հոն ալ կանգ կ'առնէ հայերէն գիրք կարդալու անհրաժեշտութիւնը: Ուսումնական կամ արհեստագիտական յաջորդ հանգրուաններուն՝ հայերէն գրքի ու գրականութեան հետ կապը կ'ընդհատուի յաճախ՝ աշխատանքային նոր պարտադրանքներու պատճառաւ:

Կարգ մը երկիներու դպրոցական կամ պետական ֆննութեանց ընթացքին հայերէնը որպէս երկրորդ կամ երրորդ լեզու ներկայացնելու հնարաւորութիւնը դրական երեւոյթ մըն է անշուշտ: Սակայն այս առիթը օգտագործողներու համեմատութիւնը առայժմ անլի նուազ է, քան՝ չօգտագործողներունը:

Սփիւռքի հայաշատ ֆաղաֆներէն ոմանց մէջ կան նաեւ համալսարանական մակարդակի հայագիտական կեդրոններ: Արձանագրուած ուսանողներու ճշգրիտ վիճակագրութիւնը թեւեւ չունիմ, բայց մօտաւոր (լաւտես) հաշիւով՝ ասոնց ընդհանուր թիւը հազիւ թէ 150-էն 200 ըլլայ:

Յամենայնդէպս՝ իրականութիւնը այն է, որ արեւմտեան երկիրներու մէջ վերոյիշեալ բոլոր մակարդակներու վրայ հայերէն սորված մեր մանուկներուն, պատանիներուն եւ երիտասարդներուն ընդհանուր թիւը շատ անլի նուազ է, քան՝ մեր այրութեան իսկ չգիտցողներունը:

Եւ վերջապէս՝ հանոյքի համար հայերէն գիրք կարդացող երիտասարդներու համեմատութեան մասին նախընտրելի է չխօսիլ:

Կացութիւնը այս ըլլալով հանդերձ՝ սխալ պիտի ըլլար հայկականութեան որպէս միակ չափանիշ նկատել լեզուի գիտութիւնը կամ գործածութիւնը: Այսօր մեր արեւմտեան գաղթօջախներուն մէջ օրէ օր

կ'անի թիւը երիտասարդներու, որոնք հայերէն չեն խօսիր ու կարդար, բայց եւ այնպէս կապուած կը զգան հայութեան: Այս երեւոյթը բացառիկ թափով դրսեւորուեցաւ Հայաստանի վերջին երկրաշարժէն եւ անկախացումէն ի վեր: «Հայութենէ կտրուած» ֆանի՝ երիտասարդներու դէպի հայութիւն հոգեկան վերադարձին ականատես կ'ըլլանք ամէն օր:

Այժմ՝ անոնք կարիք կը զգան իրենց գիտցած օտար լեզուով ծանօթանալու հայ մշակոյթին: Կասկածէ վեր է, որ անոնցմէ ոմանց պարագային՝ մշակոյթի նանաչումը պիտի ստեղծէ նաեւ լեզուն սորվելու գիտակից փափաքը:

Այսպէս՝ վերոյիշեալ այլազան տուեալները համադրելով՝ կը վերադառնամ այն հաստատումին, թէ մեր ներկայ իրականութեան մէջ չափազանց կարեւոր դեր վերապահուած է հայերէնէ-օտար լեզուներ քարճորակ թարգմանական ճիւղին:

«Բարճորակ թարգմանութիւն», այսինքն՝ օտար լեզուին ճշգրիտ նրբերանգներով հարազատօրէն վերարտադրել հայերէն բնագրին էութիւնն ու ոգին, մոռցնել տալով թէ հրամցուածը թարգմանութիւն մըն է:

«Բարճորակ թարգմանութեան» այս յատկանիշը կը պատշաճի ոչ միայն «Le Bois de Vincennes»-ի այլեւ Ֆրանսայի մէջ 1986էն ի վեր դանդաղ բայց հետեւողական ընթացքով դրսեւորուած հայերէնէ ֆրանսերէն թարգմանական գրականութեան նոր ալիքին, որուն յառաջապահ դէմքը Պիեռ Տէր-Սարգիսեանը հանդիսացաւ՝ Կոստան Զարեանի «Նաւը Լերան վրայ»-ի սֆանչիլի թարգմանութեամբ, որ 1986ին հրատարակուեցաւ աշխարհա-ծանօթ Editions du Seuil-ի կողմէ:

Ըստ ունեցած տեղեկութիւններու՝

այս հրատարակչական տունը կը մտադրէր շարունակել հայ գրականութեան այլ կտորներու ալ լոյս ընծայումը, պայմանաւ որ առաջին փորձը արդիւնաւետ ըլլար: Ըստ երեւոյթին՝ ակնկալուած արդիւնքը չստացուեցաւ, քանի որ Seuil հրատարակչականը այնուհետեւ չգրադուեցաւ հայերէնէ թարգմանութեան հարցով:

Սակայն Պիէռ Տէր-Սարգիսեան անվատօրէն շարունակեց իր շնորհակալ աշխատանքը՝ իրեն յատուկ հմտութեամբ, արհեստավարժութեամբ եւ բժախնդրութեամբ իրականացնելով նորանոր թարգմանութիւններ, ինչպէս՝ Տիգրան Զեօկիւրեանի «Վանքը», Գուրգէն Մահարիի «Ծաղկած փշալարերը», Եղիշէ Զարեանի «Յիշողութիւններ Երեւանի ուղղիչ տնից»ը, իսկ այժմ լծուած է Հրանտ Մաթեոսեանէն պատմուածքներու փունջի մը թարգմանութեան:

Presses universitaires de France.

Վերոյիշեալներէն երկուքը լոյս ընծայուած են Մարտէլի «Editions Parentheses»-ի կողմէ, որ Ֆրանսայի մէջ վեր կը պահէ հայ թարգմանական գրականութեան ջահը, հետզհետէ հրատարակած ըլլալով նաեւ այլոց կողմէ պատրաստուած որակաւոր թարգմանութիւններ Աւետիս Ահարոնեանի, Պարոյր Սեւակի, Դանիէլ Վարուժանի երկերէն: Ասոնց վրայ է, որ այժմ կ'աւելնայ Նիկողոս Սարաֆեանի «Վենսէնի անտառ»ին նուրբ թարգմանութեան հրատարակութիւնը, որուն ընթերցումը գեղարուեստական գոհացումի աղբիւր մը կը հանդիսանայ ընթերցողին համար:

Ինչ կը վերաբերի Editions Parentheses-ին, կ'արժէ ամէն ձեւով փաջալերել զայն, որպէս զի շարունակէ եւ հետզհետէ ընդլայնէ հայ գրողները ոչ-հայախօս ընթերցողներուն մատչելի դարձնող իր օգտաշատ առաքելութիւնը:

ՇԱՔԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

* Nicolas Sarafian, Le Bois de Vincennes, Traduit de l'armenien par Anahide Drebian. Presentation de Marc Nichanian, 1993, Editions Parentheses, Collection Armenies, 92 p. Diffusion: